

Nejsem si jist, jestli se mé první vzpomínky vztahují k východnímu nebo západnímu břehu kalné, pomalé řeky Río de la Plata – k Montevideu, kde jsme trávivali dlouhé zahálčivé prázdniny na statku mého strýce Francisca Haeda, nebo k Buenos Aires. Narodil jsem se v roce 1899 v samém centru Buenos Aires, v ulici Tucumán, mezi ulicemi Suipacha a Esmeralda, v malém, skromném domě, který patřil matčiným rodičům. Jako většina tehdejších domů měl plochou střechu, dlouhý obloukový průjezd zvaný *zaguán*, nádrž, z níž jsme čerpali vodu, a dvě patia. Zřejmě jsme se brzy přestěhovali na předměstí Palermo, protože mám rané vzpomínky na jiný dům se dvěma patii, zahradou s vysokým větrným mlýnem a nezastavěnou parcelou na druhé straně zahrady. V té době bylo Palermo – to Palermo, kde jsme bydleli, kolem ulic Serrano a Guatemala – špinavou periferií na severu města a mnoho lidí, kteří se styděli přiznat, že tam bydlí, říkávalo nejednoznačně, že bydlí na severu. Náš dům byl jednou z mála dvoupatrových budov v ulici; zbytek čtvrti tvořily nízké domy a nezastavěné parcely. V Palermu bydleli lidé z dobrých rodin, kteří přišli na mizinu, a jiní, méně přijatelní. Také existovalo Palermo předměstských frajerů a rváčů, takzvaných *compadritos*, proslulých souboji na nože, ale tohle Palermo mě zaujalo až později, jelikož jsme se všemožně a s úspěchem snažili, abychom o něm

nevěděli. Na rozdíl od našeho souseda Evarista Carriega, jenž jako první argentinský básník využil literárních možností, které tam měl na dosah ruky. Já sám jsem si nebyl existence *compadritos* vědom, neboť jsem téměř nevycházel z domova.

Můj otec, Jorge Guillermo Borges, byl advokát. Byl to filosof anarchista – žák Spencera – a vyučoval také psychologii v Učitelském ústavu pro živé jazyky, kde přednášel v angličtině a jako učebnici používal zkrácenou příručku psychologie Williama Jamese. Otec mluvil anglicky díky tomu, že jeho matka, Frances Haslamová, se narodila ve Staffordshiru a její rodina pocházela z Northumbrie. Dosti nepravděpodobná spleť okolností ji přivedla do Jižní Ameriky. Starší sestra Fanny Haslamové se provdala za italsko-židovského inženýra jménem Jorge Suárez, který v Argentině, kde se s manželkou usadili a odkud poslali pro Fanny, zavedl první koněspřežné tramvaje. Vzpomínám si na historku pojící se k tomuto podniku. Suárez byl hostem u generála Urquiza v jeho „paláci“ v Entre Ríos a nerozvážně ho porazil v první partii karet – jeho, tvrdého diktátora provincie, který nebyl dalek podřezávání krků. Po skončení hry ostatní hosté, celí vyděšení, vysvětlili Suárezovi, že jestli chce získat povolení, aby jeho tramvaje mohly jezdit v této provincii, očekává se od něj, že každý večer prohraje určité množství zlatých mincí. Urquiza hrál tak špatně, že Suárezovi dalo velikou práci, aby dohodnuté částky prohrál.

Právě v Paraná, hlavním městě provincie Entre Ríos, poznala Fanny Haslamová plukovníka Francisca Borgese. Stalo se to v roce 1870 nebo 1871, když město obléhaly

montoneros, gaučovské oddíly Ricarda Lópeze Jordána. Borges, sedící na koni v čele svého pluku, velel vojsku, které bránilo město. Fanny Haslamová ho uviděla z terasy svého domu; týž večer se pořádal ples na oslavu příchodu vládních posil. Fanny a plukovník se seznámili, tančili, zamilovali a nakonec se vzali.

Můj otec byl mladší ze dvou synů. Narodil se v Entre Ríos a často vysvětloval babičce, úctyhodné anglické dámě, že vlastně není z Entre Ríos, protože „jsem byl počat v pampě“. Babička mu s anglickou rezervovaností odpovídala: „Já tedy vůbec nechápu, co tím chceš říct.“ To, co tvrdil otec, byla samozřejmě pravda, protože dědeček byl začátkem sedmdesátých let hlavním velitelem severního a západního pomezí provincie Buenos Aires. Jako malý jsem slyšel Fanny Haslamovou vyprávět mnoho příběhů z tehdejšího života v oblasti pomezí. Jeden z nich se objevuje v mé povídce „Příběh o válečnickovi a příběh o zajatkyňi“. Babička mluvila s několika indiánskými náčelníky, kteří se poněkud těžkopádně jmenovali, myslím, Simón Coliqueo, Catriel, Pincén a Namuncurá. V roce 1874, v jedné z našich občanských válek, můj dědeček, plukovník Borges, našel svou smrt. Bylo mu čtyřicet jedna let. Za složitých okolností, které provázely jeho porážku v La Verde, vsedl na koně, zahalen do bílého ponča a následován deseti či dvanácti vojáky se pomalu blížil k nepřátelským řadám, kde ho dostihly dvě kulky z remingtonky. Bylo to poprvé, kdy byla puška této značky v Argentíně použita, a mě vzrušuje pomyšlení, že značka, s níž se holím každé ráno, se jmenuje stejně jako ta, která zabila mého dědečka.

Fanny Haslamová hodně četla. Když už jí bylo přes osmdesát, říkali jí lidé, aby ji potěšili, že dnes už nejsou spisovatelé, kteří by se vyrovnali Dickensovi a Thackeraymu. Babička odpovídala: „Já mám ovšem raději spíše Arnolda Bennetta, Galsworthyho a Wellse.“ Když v roce 1935 ve věku devadesáti let umírala, zavolala nás k sobě a anglicky (španělsky mluvila plynně, ale špatně), slabým hlasem, nám řekla: „Jsem jenom stařena, která velice pomalu umírá. Není na tom nic významného ani zajímavého.“ Neviděla žádný důvod, proč by se měl celý dům vzrušovat, a omlouvala se, že jí umírání trvá tak dlouho.

Otec byl velmi inteligentní a jako všichni inteligentní lidé velmi laskavý. Jednou mi řekl, abych si dobře všiml vojáků, uniforem, kasáren, vlajek, kostelů, kněží a řeznictví, protože to všechno zmizí a já budu moci jednoho dne svým dětem vyprávět, že jsem ty věci viděl. Toto proroctví se zatím bohužel nesplnilo. Můj otec byl tak skromný, že by byl nejraději neviditelný. Ačkoli byl velice hrdý na svůj anglický původ, často si z něj dělal legraci. S hraným údivem nám říkával: „Co jsou vlastně Angličané? Banda německých zemědělských dělníků.“ Jeho idoly byli Shelley, Keats a Swinburne. Jako čtenáře ho zajímaly dvě věci. Za první knihy o metafyzice a psychologii (Berkley, Hume, Royce a William James). Za druhé literatura a knihy o Orientu (Lane, Burton a Payne). To on mi odhalil sílu poezie: fakt, že slova jsou nejen prostředek dorozumívání, ale také magické symboly a hudba. Když teď recituji báseň v angličtině, matka říká, že ji recituji otcovým hlasem. Také mi dal, aniž jsem si toho byl vědom, první lekce filosofie. Když jsem byl ještě docela malý,

vysvětlil mi za pomoci šachovnice Zenónovy paradoxy: Achillea a želvu, nehybný let šípů, nemožnost pohybu. Později, aniž zmínil Berkleyho, se všemožně snažil, aby mě naučil základům idealismu.

Moje matka, Leonor Acevedo de Borges, pochází ze starých argentinských a uruguayských rodin a ve svých devadesáti čtyřech letech je pořád zdravá jako buk a dobrá katolička. V dobách mého dětství bylo náboženství věcí žen a dětí; muži v Buenos Aires byli povětšinou volnomyšlenkáři, ačkoli kdyby se jich člověk zeptal, prohlašovali by se možná za katolíky. Myslím, že jsem po matce zdědil vlastnost myslet si o lidech to nejlepší a její silný smysl pro přátelství. Matka se vždy chovala pohostinně. Od dob, kdy se kvůli otci naučila anglicky, čte převážně v tomto jazyce. Po otcově smrti zjistila, že se nedokáže na čtení soustředit, přeložila tedy *Lidskou komedii* od Williama Saroyana, aby se donutila koncentrovat. Překlad se dočkal vydání a byla za něj oceněna arménskou společností v Buenos Aires. Později přeložila několik Hawthornových povídek a jednu z knih o umění od Herberta Reada. Vytvořila také několik překladů Melvilla, Virginie Woolfové a Faulknera, které bývají připisovány mně. Vždycky mi byla společnicí – zejména v poslední době, kdy jsem oslepl – a chápavou a tolerantní přítelkyní. Až donedávna pro mě dělala práci sekretářky: odpovídala na dopisy, předčítala mi, psala, co jsem jí diktoval, a také mě doprovázela na mnoha cestách po Argentině i do zahraničí. To ona, i když jsem si to tehdy neuvědomoval, tiše a účinně podněcovala moji literární kariéru.